

Curly-Coated Retriever, Chesapeake Bay Retriever en Wetterhoun. Ontstaan en achtergrond van hun gedrag.

Elian Hattinga van 't Sant

De drie rassen van deze vergelijking, Curly Coated Retriever, Chesapeake Bay Retriever en Wetterhoun, hebben niet alleen overeenkomsten in hun uiterlijk, ze hebben ook het element 'water' gemeen. De Curly Coated Retriever zou afstammen van een waterspaniel, de Chesapeake Bay Retriever werd gebruikt voor het uit het water halen van eenden bij de eendenjacht en de naam Wetterhoun betekent 'waterhond'.

De Curly en de Ches zijn de oudste rassen van de drie. Met de fokkerij van deze honden als ras werd rond 1870 begonnen. De Wetterhoun werd een ras toen er in Nederland vlak voor en tijdens de Tweede Wereldoorlog steeds meer aandacht kwam voor het behouden van 'nationale' rassen.

Shooting parties

De Curly Coated Retriever wordt samen met de Flatcoated Retriever gerekend tot de retrieverrassen van het eerste uur. In de eerste helft van de 19^e eeuw was men gaan experimenteren met het fokken van honden die wild apporteerden zonder het te beschadigen. In de 19^e eeuw werd het jagen met geweer ineens enorm populair door enkele technische verbeteringen waardoor men over een veel grotere afstand veel sneller en trefzekerder kon schieten. Door de uitvinding van de stoomlocomotief en de daarop volgende grootscheepse aanleg van spoorwegen in de jaren '40 van de 19^e eeuw was het voor de Engelse elite bovendien gemakkelijker geworden om bij elkaar op bezoek te gaan voor jachtpartijen op de uitgestrekte heidevelden en ruigtes in Engeland en Schotland. De landheren deden hun best om ervoor te zorgen dat er zoveel mogelijk wild, met name hoendersoorten zoals patrijzen en *grouse*, te schieten viel en organiseerden grootse *shooting parties*.

Verkleumd

Op de drijfjachten die in de uitgestrekte heidegebieden van Engeland en Schotland werden gehouden, werden vaak in korte tijd tientallen vogels geschoten, die uiteraard allemaal moesten worden teruggevonden in de heide en tussen het struikgewas. Het grootste deel van de tijd deden de jagers en honden niets anders dan wachten tot de drijvers de vogels zo opgejaagd hadden dat deze over de plaats waar ze stonden vlogen en dan geschoten konden worden. Een probleem was echter dat de setters, pointers en spaniels waarmee men tot die tijd vooral al lopend door de hei 'voor de voet' jaagde, minder geschikt waren voor dit nieuwe vertier. De vachten van setters en spaniels boden onvoldoende bescherming tegen de koude en natheid van de in het najaar gehouden jachtpartijen. Tijdens het lange wachten verkleumden de honden.

Ongeschonden

Maar het voornaamste probleem was dat ze het wild aanvrazen als ze het gevonden hadden. Doordat de schootsafstanden groter waren geworden, had men honden nodig die niet alleen in het ruige terrein de gevallen vogels opspoorden, maar deze ook ongeschonden over een grote afstand terugbrachten. Niemand wilde immers op zijn bord een aangevreten patrijs of korhoender die tussen de kaken van de hond half was vermalen. Daarom begon men in de eerste helft van de 19^e eeuw te experimenteren met allerlei kruisingen van jachthonden en ook

kruisingen van jachthonden met niet-jachthonden om een goede 'retriever' te krijgen die 'zacht in de bek' was. Die kruisingen waren niet altijd voor de hand liggend. Zo stond bijvoorbeeld in die tijd een kruising bulldog bekend als een succesvolle retriever.

Krulhaar

Ook de Curly is waarschijnlijk voorgekomen uit een succesvolle kruising van bepaalde typen (jacht)honden, maar welke dit zijn geweest was voor tijdgenoten al onderwerp van speculatie. De naam 'retriever' was immers geen rasnaam, maar alleen de naam voor de hond die ingezet werd om het geschoten wild uit de hei of het water te halen. Aangezien er al vanaf de 16e eeuw in England jachthonden met krulhaar - die bekend stonden als *water dog* of *water spaniel* - werden ingezet voor de eendenjacht, zegt het noemen van een '*curly-coated retriever*' dus op zich niets over de honden van het huidige ras. Zo schrijft Hugh Dalziel in 1879 dat de naam 'retriever' wordt gebruikt voor honden van allerlei allooi en dat iedere grote zwarte, bruine of zwart-witte hond met een ruwe krulvacht of golvende vacht retriever wordt genoemd. (*There is, perhaps, no name that is applied to dogs of so many different characters by the general public as Retriever, and if it can be correctly used to describe the amazing varieties of mongrelism so designated, it must indeed be a most elastic and accommodating term. In fact, every big black or brown or black and white dog with a roughish curly or a wavy coat, is dubbed a retriever.*)

Little nigger-curls

Vanaf 1864 was het mogelijk om bij een hondententoonstellingen in te schrijven in de klasse voor retrievers met een gladde of golvende vacht (*flat-coated, wavy-coated*) of in de klasse voor retrievers met krulhaar (*curly-coated*). Het is onduidelijk of de honden die in die laatste klasse werden ingeschreven er rond 1860 al uitzagen als de huidige Curly. In het boek van H.C. Folkard over de jacht op watervogels uit 1859 wordt zijn *curley-coated retriever* Sambo afgebeeld. Deze hond heeft wel een krulvacht, maar niet de kleine, regelmatige, nauw aangesloten krulletjes (*little nigger curls*) die Hugh Dalziel beschrijft in 1879.

Folkard die een expert was op het gebied van de jacht op watervogels, vond de *curly-coated retriever* hiervoor ideaal. Het moesten niet al te grote honden zijn, want anders konden ze niet goed uit de voeten in het vaak moerassige, half bedijkte land langs de kust waar de meeste watervogels te vinden waren. Dat Folkard *curly-coated retrievers* het meest geschikt vond voor dit type jacht had vooral te maken met de vacht. De langharige retrievers namen veel meer smerigheid en water in hun vacht mee, wat onaangenaam was voor de jager die de hond vlakbij zich had in het riet of in een bootje.

Krulijzers

Rond 1880 had de Curly een veel kortere, dichte, waterafstotende krulvacht gekregen dan andere waterhonden, zoals de Ierse en Engelse Waterspaniel, waarvan hij geacht werd af te stammen. Volgens Dalziel waren deze verbeteringen het gevolg van vijftien jaar selectief fokken voor de hondententoonstellingen (*improvements produced by careful breeding for competition for twelve or fifteen years*). Het lukte niet iedere fokker om zo'n vacht te krijgen, want Vera Shaw meldt in 1881 dat menig fokker voor de show in de weer was met krulijzers en scheermessen om de gewenste korte krulvacht te kunnen showen.

Minder populair

Rond 1880 was de Curly echter al minder populair aan het worden, bij zowel jagers als showmensen. De reden was, volgens tijdgenoten, dat hij minder mooi, minder vriendelijk en minder zacht in de bek was en een minder goede 'neus' had dan de retrievers met een *flat-coated* of *wavy-coated* vacht. Deze laatste waren sinds 1880 bezig met een opmars op zowel shows als in het jachtveld. De *flat- en wavy-coated retrievers* die voortkwamen uit kruisingen van setters en van Newfoundland afkomstige honden, waren speciaal gefokt voor de grootschalige drijfjachten op de *moors*. Daarom werd er vooral geselecteerd op een *soft mouth*, goede neus en ook allemansvriendelijkheid. De honden moesten moeiteloos met veel onbekende mensen en honden overweg kunnen.

Prestige

Bij de kleinschalige, meer individuele en minder prestigieuze jacht op watervogels, waarbij honden voornamelijk alleen moesten zwemmen om de geschoten eenden en ganzen uit het water te halen, waren deze eigenschappen minder belangrijk. Wat waarschijnlijk ook sterk meespeelde waren de status en prestige die met de grootschalige drijfjachten gepaard ging. Daarmee werden de *flat-coated en wavy-coated* veel gevraagde honden waar veel geld voor betaald werd. De Curly werd veel meer een gewone gebruikshond, waar kynologen en jagers maar weinig belangstelling voor hadden. Tekenend is ook dat pas in 1913 een rasstandaard zou worden opgesteld.

Jagers, met uitzondering van een handjevol jachtopzieners, beschouwden eind 19^e eeuw de Curly als een tamelijk nutteloze showhond, ook al zeiden enkele liefhebbers dat hij helemaal niet onderdeed voor de *flat-coated*. De schrijvers van hondenboeken die behalve kynoloog vaak ook verwoede jagers waren, besteedden dan ook nauwelijks aandacht aan het ras. Croxton Smith zegt in 1906 in zijn *British Dogs at Work* zelfs expliciet dat hij niet veel woorden vuil maakt aan de Curly omdat er nauwelijks vraag naar is.

Stroper

De Eerste Wereldoorlog zorgden voor een nog verder dalen van de aantallen. In 1919 werden er nog maar vijf Curly in het stamboek ingeschreven. Rond 1933 volgde echter een korte opleving van de Curly als jachthond, toen de Curly Retriever Club werd opgericht. De leden bestonden voornamelijk uit jagers die hun Curly's ook uitbrachten op *field trials* en zo bij jagers bestaande vooroordelen over de honden probeerden weg te nemen. De Curly kreeg in die tijd echter ook een meer dubieuze faam toen Fred Rolfe, een berucht stroper in zijn memoires opschreef dat er geen verstandigere hond was dan de Curly (*I don't think there is a more sensible dog than the old English curly-coated retriever*). Nadat het ras de Tweede Wereldoorlog maar nauwelijks had overleefd, beleefde het vanaf 1970 een kleine, bescheiden come-back.

Kou

Chesapeake Bay is een estuarium van ruim 300 kilometer lang en 6 km tot 50 km breed (bij de monding) in de staten Maryland en Virginia van de VS. Chesapeake Bay werd in de 19^e eeuw enorm populair bij commerciële jagers vanwege alle watervogels die afkwamen op de vele vissen en krabben.

In het gebied rondom Chesapeake Bay werd in de 19^e eeuw uit kruisingen tussen allerlei lokale (jacht)honden een type hond gefokt dat aangeduid werd als de *Chesapeake Bay (duck) dog*. Deze honden hadden een speciale korte, dichte vacht die hen bijzonder geschikt maakte voor de jacht op waterwild. De vacht was vettig en had een dikke laag onderwol. Hierdoor werd de huid van de hond niet nat als hij het water inging en had hij geen last van kou. Het waren uitstekende zwemmers, die vooral geroemd werden omdat ze gewonde watervogels, wanneer die onderdoken om te ontkomen, achterna doken en hen onder water pakten. Bovendien waren ze natuurlijke apporteerders, die alles zonder dralen bij de jager brachten.

Verhitte discussie

Toen deze honden rond 1880 de aandacht trokken van Amerikaanse kynologen die ze als een origineel Amerikaans ras aan de wereld wilden presenteren, kon - zo schrijft George Kierstead in 1891 - niemand het er over eens worden hoe een 'typische' Ches er eigenlijk uitzag. Het onderwerp lag nogal gevoelig bij de diverse fokkers en was blijkbaar zo onderwerp van verhitte discussie, dat het bijna gevaarlijk was om er als kynoloog een officiële mening over te geven. (*.. scarcely any two writers agree as to the general make-up and appearance of the typical Chesapeake. On this account, it is extremely difficult to handle the subject properly, and it is almost dangerous to advance ideas and ask that they be accepted as authority.*)

Verstand

De krachtig gebouwde Chesapeake Bay Dog viel op door de volharding waarmee hij geschoten watervogels onvermoeibaar uit het water haalde of opspoorde in het moerassige land bij het water. Hij liet zich niet weerhouden door ijs, modder of rietkragen. Ondanks zijn jachtpassie, betoogde Kierstead, bleef hij er stil, rustig en *cool-headed* bij. Hij had een bijna menselijk verstand, want hij passeerde in het water drijvende dode vogels om achter de gewonde aan te gaan, die door te duiken zouden kunnen ontkomen. Hij was intelligent en leerde snel. Er hoefde hem maar één of twee keer verteld te worden wat de bedoeling was, of hij onthield het voor de rest van zijn leven. Bovendien was hij een *perfect companion* want hij kende maar één baas en zag niemand anders staan.

Geen allemansvriend

Dit laatste maakte ook dat hij een uitstekende waakhond was, die wat sociaal gedrag betreft ver afstond van de allemansvriendelijke Engelse retriever. In Amerika werden geen grootse drijfjachten georganiseerd, waar allerlei honden die elkaar niet kenden bij elkaar kwamen. Men jaagde individueel of hooguit met enkele jagers tegelijk, ook bij de eendenjacht, waar men vaak maar een of twee (verwante) honden al het werk liet doen. Een allemansvriend had men niet nodig.

Er wordt echter vaak verteld dat de Chessens - evenals de Engelse Flatcoat en de Labrador - van Newfoundlandse honden af zou stammen. De Newfoundlandse honden werden begin 19^e eeuw veel naar Engeland geëxporteerd en stonden bekend om hun uiterst vriendelijke en zachte karakter.

Overlevering

Twee van dergelijke Newfoundlandse honden waren - volgens een door Kierstead in 1891 vertelde overlevering - tijdens een tocht per schip van Newfoundland naar Engeland in 1807

bij een schipbreuk gestrand in Virginia. Deze honden stonden bekend als goede *duck retrievers*. Kierstead zelf geloofde nauwelijks dat deze honden aan het begin van de Ches stond, maar bij gebrek aan informatie kon hij ook niet uitsluiten dat het zo was. Het verhaal is sindsdien gretig overgenomen en zorgt er misschien voor – samen met de huidige rasnaam Chesapeake Bay Retriever - dat mensen denken dat dit ras hetzelfde allemansvriendelijke temperament heeft als de Engelse Flatcoat, Golden en Labrador. Kierstead, die in 1891 zegt dat alle Chesses in het westen van Amerika het bloed van zijn honden Nellie en Sunday hebben, geeft diverse voorbeelden van het tegendeel.

Vechters

Hij vertelt dat de Ches een even goede bewaker is van huis en haard als de Mastiff. Hij raadt fokkers aan om de pups met drie weken al uit elkaar te halen en twee bij twee te huisvesten omdat ze woeste vechters (*savage fighters*) waren die elkaar konden afmaken. Hij had meegemaakt dat een heel nest pups zich plotseling op een nestgenoot had gestort en deze letterlijk in stukken had gescheurd (*jump on one of their numbers and literally tear it to pieces*). Je hoefde een Ches dan ook nooit te beschermen tegen andere honden, tenzij het om meerdere grote honden ging. Een Ches kon zich overal redden: in het moeras, op de weg, in het veld en in een gevecht. En wee degene die in zijn aanwezigheid jou of je gezinsleden wat wilde aandoen (*and woe be to the man that attempts to chastise you or yours in his presence.*)

Barbet

Ook de Friese Wetterhoun is geen allemansvriend. En al doet zijn naam als ‘waterhond’ anders vermoeden, hij is ook geen hond voor de jacht op waterwild. De naam Wetterhoun dankt hij waarschijnlijk voornamelijk aan zijn krulvacht, waardoor de kynologen die het ras rond 1940 op poten zetten, dachten dat hij verwant was aan de continentale waterhonden. Die krulvacht was namelijk volgens Linneaus in de 18e eeuw hét kenmerk van de *Canis Aquaticus* – Latijn voor waterhond – die hij als een ondersoort van de *canis familiaris* beschouwde. Linneaus, wiens *Systema Naturae* uit 1758 sinds het begin van de 20ste eeuw geldt als het beginpunt van de moderne taxonomie (indeling in soorten) greep hierbij terug op zijn tijdgenoot, Georges-Louis Leclerc, de graaf van Buffon. Deze vertelt in zijn *Histoire Naturelle* dat sommige natuuronderzoekers de *barbet* een *canis aviarius aquaticus* (watervogelhond) noemen. Deze vrij grote honden hadden een lange gekrulde vacht en hangoren.

Genmutaties

Daarom dachten kynologen lange tijd dat honden, die er hetzelfde uitzagen, aan elkaar verwant waren of afstamden van de honden uit het verleden waar ze op leken. Vandaar dat ook al snel gedacht werd dat bepaalde rassen oeroud waren. Hun uiterlijk kwam immers overeen met omschrijvingen of afbeeldingen uit vroeger eeuwen of zelfs de oudheid. Tegenwoordig is dankzij zeer recent DNA onderzoek duidelijk geworden dat de meeste rassen hooguit 200 jaar oud zijn en dat het merendeel van nog recenter datum is. Hoe de vacht er uit ziet, wordt bepaald door slechts drie genen en wijd verbreide –meestal recessief verervende - mutaties op deze genen. Om deze reden zegt een overeenkomst in vachttype maar weinig over directe verwantschap of afstamming in een rechte lijn.

Geen behoefte

De Wetterhoun is een in de eerste helft van de 20^e eeuw gecreëerd ras. In Nederland lijkt er lange tijd geen behoefte te zijn geweest om, in navolging van de Engelsen, de eigen ‘nationale rassen’ op de kaart te zetten. Toepoel beklagde zich er begin 20ste eeuw regelmatig over dat de Nederlanders daar niet net zo voortvarend in waren als de Fransen, Duitsers en Belgen, die dit eind 19^e eeuw wel waren gaan doen. De Nederlandse nationale rassen beperkten zich tot de Hollandse Herder en de Hollandse Smoushond. Rond 1933 kwamen er pas voldoende nationalistische gevoelens boven om te zorgen dat vermeende ‘oude rassen’ niet zouden uitsterven en erkend zouden worden als ras.

Grimmig

Hiertoe trok men met platteland op om honden die men van vroeger kende - uit de eigen jeugd, uit verhalen en overleveringen of van schilderijen - op te sporen. Zo waren het vooral de inspanningen van een Friese onderwijzer, W. Hoeksma, die er voor zorgden dat in 1942 de Wetterhoun werd erkend. Voor dit doel werden enkele Friese erfhonden, wier voornaamste taken het bewaken van de boerderij en het doden van ongedierte waren, op basis van hun uiterlijk en hun krulvacht geselecteerd. Met behulp van deze honden werd, via inteelt en lijnteelt, het ras opgebouwd. De rasstandaard uit 1944 meldt dan ook onder ‘aard’, dat de Wetterhoun grimmig van aard is en niet aarzelt om aan te vallen en te bijten, waardoor hij zeer geschikt is als waakhond.

Curly coated Retriever , Chesapeake Bay Retriever en Ierse Waterspaniel

